

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА ОЦІНКА РИЗИКІВ

Запропонована система показників для оцінки ефективності управлінських рішень орендаря цілісного майнового комплексу та для оцінки ймовірного ризику. Розроблено моделі розрахунку вищевказаних показників.

Ключові слова: фінансова безпека підприємства, цілісний майновий комплекс, оренда, оцінка ефективності оренди, ефективність управлінських рішень, оцінка ризику

Offered system of indexes for the estimation of efficiency of administrative decisions of leaseholder of integral property complex and for the estimation of credible risk. The models of settling for the foregoing indexes are worked out.

Keywords: financial safety of enterprise, integral property complex, leasing, estimation of efficiency of lease, efficiency of administrative decisions, risk estimation

Вступ. Фінансова безпека є найважливішим структурним елементом системи економічної безпеки підприємств виноробної галузі. Вона представляє собою такий стан фінансової системи підприємства, при якому можливі загрози нанесення шкоди його активів, втрати ліквідності, стійкості і незалежності бізнесу, а також прав власності знижені до прийняттого (нормативного) рівня і підтримуються на цьому або більш низькому рівні [1; 2; 3].

На сучасному етапі розвитку виноробної галузі широко використовується оренда цілісних майнових комплексів (ЦМК), які створені на базі державних підприємств, що не підлягали приватизації. Майно державного ЦМК сформовано у відповідності до діючого законодавства та передане в оренду приватним підприємствам [4; 5]. Необхідно зазначити, що оренда завжди була специфічним джерелом фінансування бізнесу, але в даному випадку вона обтяжується вимогою орендодавця щодо забезпечення ефективності використання орендованих об'єктів.

На наш погляд, саме неефективна експлуатація об'єктів державного ЦМК, майно якого складає приблизно 60-80% загальної вартості необоротних активів орендаря, призводить до втрати платоспроможності та фінансової незалежності його бізнесу. Саме тому ми повністю згодні з думкою, що сприяння ефективності діяльності суб'єктів підприємництва є ключовою рисою фінансової безпеки [6, с. 22-23].

У попередніх дослідженнях нами вже запропоновано комплексний підхід до оцінки ефективності, який передбачає [7]: щорічну поточну оцінку ефективності; комплексну оцінку ефективності при продовженні терміну оренди; узагальнення результатів оцінки. Для поточного дослідження ефективності виділяємо три групи показників: ефективності управлінських рішень орендаря, оцінки ризику та узагальнюючий інтегрований показник.

Проблемами оцінки ефективності управління опікуються багато авторів, в т.ч. у виноробній галузі ці питання вивчали Сілецька Н.В., Тарасюк А.В., Черемісіна С.Г., проблемами оцінки ризиків - Лудченко Я.О., Копчак Ю.С. та інші. Однак вказані дослідження є недостатніми для пристосування саме до ефективності оренди ЦМК. Постійне зростання потреби проведення наукових досліджень щодо напрямків зростання фінансової безпеки підприємств виноробної галузі та недостатнє розкриття проблем ефективності використання державного майна в роботах сучасних науковців обґрунтовують актуальність та своєчасність пропозицій щодо вдосконалення оцінки ефективності оренди ЦМК.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження методики поточної оцінки ефективності оренди ЦМК. Основні завдання статті: запропонувати систему показників для оцінки ефективності управлінських рішень орендаря ЦМК та для оцінки ризику оренди ЦМК; розробити відповідні моделі розрахунку запропонованих показників оцінки ефективності.

Результати. Оцінку ефективності управлінських рішень орендаря пропонується здійснювати за допомогою 6 показників: вартості ЦМК, наявності залишку державних джерел фінансування відновлення ЦМК, питомої ваги активної частини ЦМК, наявності об'єктів, які мають нульову вартість та наявність фактів списання об'єктів ЦМК без дозволу орендодавця; наявності невід'ємних поліпшень ЦМК, які здійснені орендарем без дозволу ФДМУ та оцінки рівня орендних платежів.

Результати аналізу показників фінансового стану та ефективності використання основних фондів показали вплив оренди ЦМК на їх оцінку, що обґрунтувало необхідність його відображення в моделях базових показників.

Нами удосконалено методичний підхід до формування статистично достовірної системи показників через коригування загальноприйнятих моделей їх розрахунку та введення нових моделей специфічних показників оренди ЦМК. Такий підхід дозволив оцінити реальність фінансового стану орендаря та виявити вплив оренди ЦМК на результуючі показники діяльності підприємства-орендаря.

До системи показників для оцінки ефективності управлінських рішень орендаря пропонуємо віднести шість показників, а саме:

1. Індекс вартості ЦМК (Іцмк), який повинен мати тенденцію до збільшення та розраховується за формулою:

$$I_{цмк} = ЦМК^1 / ЦМК^0, \text{ де}$$

ЦМК⁰, ЦМК¹ – балансова ЦМК на початок і кінець року

2. Залишок невикористаного державного джерела відновлення ЦМК (З.д.дж), який має бути відсутнім або не перевищувати амортизації за останній квартал та мати тенденцію до зменшення. Розраховується за формулою:

$$З.д.дж = З.д.дж^1 / З.д.дж^0, \text{ де}$$

З.д.дж.⁰, З.д.дж.¹ – залишок невикористаного ДДВ на початок і кінець року

3. Питома вага активної частини ЦМК (Ка.цмк), яка не змінюється або зростає та розраховується за формулою:

$$Ка.цмк = ЦМК_{акт} / ЦМК, \text{ де}$$

ЦМК_{акт}. – балансова вартість активної частини ЦМК

4. Прострочена заборгованість по орендній платі (ПЗ пр.ор), яка має бути відсутньою або мати тенденцію до зменшення

5. Наявність об'єктів з нульовою залишковою вартістю та списання об'єктів без дозволу (ЦМК₀), яка повинна бути відсутньою.

6. Наявність невід'ємних поліпшень ЦМК, здійснених без дозволу орендодавця (КВцмк.б\д), яка повинна бути відсутньою.

Останню пропонується оцінювати наявністю простроченої заборгованості перед бюджетом. Порядок розрахунку орендної плати визначається спеціальною методикою [8], її розмір не залежить від обсягу поліпшення орендованого майна та від фінансового результату діяльності орендаря.

Оскільки для орендодавця орендна плата є основним показником ефективності оренди, вважаємо, що існуюча методика визначення суми орендної плати потребує удосконалення, а саме:

– ставка орендної плати повинна підлягати коригуванню у зв'язку із збитковістю діяльності (результату від операційної діяльності чи чистого збитку). Зростання збитків повинно нести за собою збільшення орендної ставки;

– для оцінки рівня орендних платежів пропонуємо до їх складу відносити, як безпосередньо

орендну плату, так і частину амортизації, нарахованої на об'єкти ЦМК, яка у звітному періоді не використана на його відновлення.

Переваги такого підходу: зніметься напруга щодо включення амортизації ЦМК до валових витрат орендаря – це можна буде робити законним шляхом у складі орендної плати; орендар отримає стимул для систематичного здійснення поліпшення, приймаючи рішення сплати суми нарахованої амортизації бюджету чи використання цих коштів на відновлення майна; держава отримає можливість застосовувати фінансові санкції до злісних порушників умов оренди ЦМК; відновлення державного орендованого майна буде мати систематичний характер.

„Перед фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва поставлено завдання ідентифікації ризиків і пов'язаних з ними потенційних загроз” [6, с.23].

Аналіз оцінки ризиків застосований нами з метою підтвердження ознак ймовірного банкрутства у зв'язку із збитковістю діяльності орендарів та погіршенням фінансового стану. Пропонується проводити його з використанням 5 показників: вартість чистих активів; наявність простроченої кредиторської заборгованості; наявність збитків на протязі 2-х років; наявність в суді справ щодо банкрутства орендаря; наявність договірних стосунків з підрядниками, по яким відкрито карні справи щодо фіктивного банкрутства (фіктивні підрядники) та відсутність ідентифікації поліпшення об'єктів ЦМК.

По вищевказаних показниках пропонуємо відповідні формули для розрахунку та визначаємо відповідні тенденції зміни їх значення, а саме:

1. Вартість чистих активів (ЧА), яка має тенденцію до збільшення та розраховується за формулою:

$$ЧА = А - ДЗ - ПЗ - ЦМК, \text{ де}$$

А – вартість активів, ДЗ, ПЗ – довгострокова та поточна заборгованість

2. Прострочена кредиторська заборгованість, яка має тенденцію до зниження.

3. Наявність збитків на протязі двох років, які повинні бути відсутніми або мати тенденцію до зниження.

4. Наявність в суді розпочатих справ по банкрутству, які повинні бути відсутніми.

5. Коефіцієнт фіктивного відновлення (Кфік.від.), який повинен дорівнювати нулю та розраховуватиметься за формулою:

$$К_{фік.від.} = КВ_{віднов.фіктив} / КВ_{цмк}, \text{ де}$$

КВ_{цмк.фіктив}. – витрати на відновлення ЦМК, проведені через фіктивних підрядників або не підтверджені при проведенні їх ідентифікації.

В науковій літературі при розробці показників, які характеризують ефективність управління, запропоновано цікавий показник – рівень тіньової еко-

номіки, який характеризує питому вагу тінювих обсягів виробництва [9].

В умовах боротьби з фіктивним підприємництвом для оцінки ефективності відтворення орендованого майна ЦМК пропонуємо здійснювати оцінку рівня фіктивного оновлення за коефіцієнтом фіктивного відновлення (Кфік.від.), який відображає наявність договірних стосунків з підрядниками, по яким відкрито карні справи щодо фіктивного банкрутства (фіктивні підрядники) та відсутність ідентифікації поліпшень об'єктів ЦМК.

Необхідно відзначити, що, починаючи з 2008 року, перелік підприємств і організацій, по яким відкрито кримінальну справу щодо фіктивного підприємництва, опублікований на сайті ДПА [10].

Ознаками фіктивного відновлення, на наш погляд, є:

- співпраця з фіктивними організаціями-підрядниками. Необхідна інформація може бути отримана орендодавцем при узгодженні поліпшень майна ЦМК;

- виявлення фактичної відсутності поліпшень, представлених для узгодження, або здійснення їх в об'ємі, меншому за вказаний в актах виконаних робіт. Інформація щодо цього може бути отримана під час проведення планової інвентаризації державного майна.

Висновки. Запропонований нами підхід до формування системи показників поточного дослі-

дження ефективності оренди ЦМК дозволив сконцентрувати увагу сторін оренди на двох важливих складових: забезпеченні ефективності управлінських рішень орендаря та оцінки ймовірних ризиків при використанні державного майна. Обидва напрямки дослідження сприяють зміцненню фінансової безпеки підприємства, адже:

- зменшують ризик керівництва щодо помилкових рішень в системі фінансових розрахунків;
- забезпечують збереження вартості чистих активів;
- своєчасно вказують на ймовірність банкрутства;
- дозволяють виявити факти фіктивного підприємництва.

Розроблені моделі для розрахунку вищевказаних показників дозволяють визначити їх значення та відповідним чином оцінити. Важливим є той факт, що запропоновані формули враховують особливості оренди ЦМК. На жаль, представлений матеріал охоплює лише частину розроблених автором показників для оцінки ефективності використання орендованого державного майна. Для повного висвітлення проблеми ефективності оренди ЦМК в системі фінансової безпеки підприємства необхідно докладно дослідити проблеми формування показників для комплексної оцінки ефективності та узагальнення результатів такої оцінки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про основи національної безпеки України станом на 1 липня 2010 року [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. Сайт : Законодавство України. – (Нормативний документ ВРУ. Закон України). Режим доступу : http://www.rainbow.gov.ua/content/zakon_onbu.html.
2. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України / Верховна Рада України. – Офіц. сайт : Законодавство України. – (Постанова ВРУ № 532-95-п від 18 липня 1995 р.). // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 1997. - №10. - ст. 85.
3. Концепція фінансової безпеки України (проект) / Розробники: О.І. Барановський, Ю.О. Блащук, М.І. Пузяк, Л.В. Новошинська та ін. [Електронний ресурс]- Режим доступу : <http://ufin.com.ua/konceptcia/008.doc>
4. Про оренду державного та комунального майна станом на 1 жовтня 2010 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. Сайт : Законодавство України. – (Нормативний документ ВРУ. Закон України). – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
5. Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягає приватизації станом на 3 грудня 2009 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. Сайт : Законодавство України. – (Нормативний документ ВРУ. Закон України). – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
6. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : Монографія / за заг. ред. д.е.н. А.О. Єпіфанова. – // А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін. – Суми, ДВНЗ „УАБС НБУ”, 2009. – 295 с.
7. Ткачук Г.О. Концепція розробки методики розрахунку економічної ефективності оренди цілісних майнових комплексів / Г.О. Ткачук // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Проблеми та шляхи вдосконалення економічного механізму підприємницької діяльності”. Жовті Води, 19–20 березня. 2009 р. – Том 5. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2009. – С. 85-89.
8. Многогранный учет : арендные отношения. Сборник систематизированного законодательства / [Сост. Е. Р. Самарченко, Е. Б. Кушина] – К. : Бліц-Информ, 2009. – Вып. 3. – март 2009. – 224 с.
9. Мочінь Ф. Особенности и эффективность функционирования малого и среднего бизнеса / Фанг Мочінь // Бизнес-Информ. – Харьков, 2003. – № 1–2. – С. 44-48.
10. Державна податкова адміністрація України. Офіційний сайт [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.sta.gov.ua>.

